

Beslutningsforslag nr. B 114. Fremsat den 3. marts 2000 af Knud Erik Hansen (SF), Margrete Auken (SF), Aage Frandsen (SF), Jes Lunde (SF) og Thorstein Theilgaard (SF)

Forslag til folketingsbeslutning

om en strategi for udbredelse af open source-programmel i Danmark

Folketinget opfordrer regeringen til

1. at udarbejde en handlingsplan, med konkrete mål og midler, for udbredelse af open source-programmel i Danmark med den offentlige sektor som frontløber,
2. at fremlægge en open source-strategi/politik for Danmark i Europa,
3. at arbejde for fastlæggelse af åbne standar-

der og for, at det offentlige anvender åbne standarder, og

4. at intervenere i forhandlingerne om ophavsrettigheder, licenser og patentrettigheder med det formål at sikre, at de afgørende elementer i frit programmel og open source-programmel ikke kan pålægges en sådan retlig beskyttelse.

Bemærkninger til forslaget

IT-verdenen har i mange år haft to afgørende forskellige måder at producere programmel på. Den ene kan karakteriseres som katedralmetoden, hvor initiativer og styringen udspringer fra et sted, en person og i IT-verdenen fra én virksomhed. Den anden er basarmetoden, hvor mange mennesker deler en fælles viden og har en intens kommunikation. Se <http://www.tuxedo.org/~esr/writings/cathedral-bazaar/>

Katedralmetoden bygger på programmel, hvor producenten har ejendomsretten til produktet og køberen i realiteten en brugsret. Det har i mange år været katedralmetoden, der har domineret måden at producere programmel på, og i de sidste 10 år er firmaet Microsoft blevet det altdominerende firma for produktion af programmel. Det har skabt en monopollignende situation for produktion af programmel med alle de ulemper, der normalt er forbundet med et monopol. Det er ofte en virksomheds finansielle og markedsmæssige styrke og i mindre omfang produkternes kvalitet, der kommer til at bestemme, hvilke produkter der bliver markedsførende. Det er efter forslagsstillernes opfattelse også tilfældet for Microsoft som følge af det de facto-monopol, virksomheden har på mange områder i IT-verdenen.

Parallelt med denne udvikling har der udviklet sig et produktionsmiljø, der bygger på basarmetoden. Det har vist sig som en effektiv metode til at udvikle meget stærke produkter. En meget stor del af den IT-kommunikation, der foregår verden over, sker gennem produkter, der er produceret på denne måde. F.eks. fungerer over halvdelen af alle internetservere med programmel, der er udviklet på denne måde. Linux og FreeBSD er eksempler på effektive og stabile systemer til styring af pc'ere, der også er produceret efter basarmetoden.

Udviklingen af programmel gennem basarmetoden er ikke sket gennem den fysiske nærhed, der præger en virkelig basar, men gennem den virtuelle nærhed på Internettet, hvor kommunikation uafhængig af tid og sted har skabt mulighed for, at tætte netværk af tusinder af personer har kunnet deltage i udviklingen af produkterne.

Basarmetoden bygger på, at alle har ret til at arbejde og videreudvikle programmel. Det er derfor en væsentlig del af metoden, at kilde teksten (kildekoden), som man arbejder på, når man laver et program, er frit tilgængelig, og at alle har lov til at bruge den og arbejde videre med den. Nettet af personer bag udviklingen af GNU/Linux har formuleret fire rettigheder, som enhver bruger har til programmet:

1. ret (freedom) til at anvende programmet til ethvert formål
2. ret (freedom) til at undersøge programmet og tilpasse det til ens behov
3. ret (freedom) til at fordele kopier til andre, så man kan hjælpe sin nabo
4. ret (freedom) til at forbedre programmet og udgive forbedringerne til offentligheden, så hele samfundet kan få gavn af forbedringerne.

Den anden og fjerde rettighed forudsætter, at kilde teksten er åben. Frit programmel bygger på de fire rettigheder (<http://www.fsf.org/philosophy/free-sw.html>). Open source har tilsvarende rettigheder, der bliver uddybet, og det tilføjes blandt andet, at der ikke må diskrimineres mod personer og grupper (<http://www.opensource.org>). Når der i det følgende bruges betegnelsen open source, så forudsættes det at vedrøre programmel, der bygger på de fire rettigheder. Forslagsstillerne vil i det følgende anvende betegnelserne open source og frit programmel (free software) som udtryk for den samme ramme for produktion og anvendelse af programmel, idet de mindre forskelle ikke har afgørende betydning for den praktiske brug.

De fire rettigheder gør det relevant, at det offentlige blander sig i udviklingen, idet programmel ifølge disse rettigheder vil blive en del af samfundets tilgængelige infrastruktur.

Anvendelsen af open source vil skabe en anden produktionsstruktur. Den vil flytte indtjeningen fra salg af produktet (salg af ret til at bruge det) til indtjening på support og udvikling af produktet. Det giver basis for, at mange flere virksomheder vil kunne deltage, og giver mulighed for, at en underskov af virksomheder kan finde en rolle på det nye marked. Det vil skabe

mulighed for reel konkurrence og bedre betingelser for, at kreative produkter vil kunne komme frem.

Såvel private brugere som virksomheder vil have gavn af denne måde at producere programmel på. Programmet vil som udgangspunkt være gratis, og man vil normalt højst skulle betale for eventuel service ved levering eller installation af programmet. Det tætte og omfattende netværk af udviklere har givet en effektiv fejlretning, hvilket givet er en af årsagerne til at open source-programmer gennemgående kører meget stabilt. Den åbne kildetekst gør det muligt for brugere og specielt virksomheder at få tilpasset et program til virksomhedens særlige behov. Virksomheder vil efter valg af produkt ikke være afhængig af én leverandør, men vil om nødvendigt kunne skifte leverandør af support og udvikling.

Ved anvendelse af open source vil brugere kunne optimere deres sikkerhed på nettet, og open source vil normalt være en nødvendig forudsætning for både sikker kommunikation og sikkerhed mod at nogen kan bryde ind i ens systemer. Open source vil gøre det muligt at afsløre skjulte »bagdøre« i operativsystemer og i krypteringssystemer. Det offentlige bør derfor været forpligtet til at anvende krypteringssystemer, der anvender open source.

Uanset at open source repræsenterer en markant anden måde at organisere en produktion på, så har den vist sig at være stærk. Der har længe været stærke programmer til operativsystemer og til internetkommunikation, og de anvendes i stort omfang. Udviklingen af kontorprogrammer (f.eks. tekstbehandling, regneark, præsentationsprogrammer, databaser, grafikprogrammer) er kommet i gang senere. Der foregår imidlertid en kraftig udvikling på dette område, og der er bl.a. allerede udviklet større sæt programmel til kontorbrug til Linux. Der er endvidere udviklet programmel, der gør det muligt at køre Windows som et vindue i Linux. Det betyder, at brugere, der skifter til Linux også vil kunne køre Windows-programmer i Linux, hvis de har programmer, der kun kan køre i Windows. Flere af disse programmer er dog ikke open source.

Det er forslagsstillernes vurdering, at der er så megen grøde i udviklingen af programmel til Linux, at der kun mangler nogle ekstra skub for, at open source også kan få en betydelig andel af markedet til kontorformål og lignende. Hvis det offentlige i de nærmeste år skubber til udviklingen, vil open source sandsynligvis om nogle år få så store markedsandele, at det i sig selv vil accelerere udviklingen.

Det er forslagsstillernes opfattelse, at udviklingen bedst støttes ved at fremme mulighederne for anvendelse af open source. Open source skal derfor ikke på-

lægges offentlige virksomheder og institutioner. Centrale direktiver og lignende vil oftest ikke kunne opfange den kompleksitet, som et edb-miljø fungerer i. Det offentliges centrale opgave bliver derfor at skabe bedre rammer for en udvikling af open source.

Det vil givet være et væsentligt incitament for anvendelsen af open source, at der normalt vil være en del penge at spare ved at bruge open source-programmel.

Forslagsstillerne mener, at det offentlige får fire hovedopgaver for både at støtte udviklingen af open source og for at sikre, at den får mulighed for at fungere. Det offentlige skal således

- give støtte til udbredelsen og udviklingen af open source i Danmark,
- udarbejde åbne standarder for det offentliges anvendelse af IT og arbejde for, at der internationalt udvikles åbne standarder,
- forhindre, at der kan tages patent på software og software algoritmer, og
- arbejde for at fremme udviklingen af open source på europæisk plan.

En af de største barrierer for en generel anvendelse af open source-programmel er manglende viden og usikkerhed om, hvordan det vil fungere til forskellige opgaver. Det bør derfor være en af det offentliges væsentlige opgaver at gøre den eksisterende viden tilgængelig og udbygge den. Det kan ske på mange måder, og flere aktører kan bidrage hertil. Der kan laves et center, men det vil sandsynligvis være mere frugtbart med samspil mellem flere aktører med en vis koordinering. IT-højskolen i Ørestaden kan f.eks. være en af flere drivkræfter for udvikling af ny viden, opsamling af erfaringer med anvendelse, identificering af barrierer, videreudvikling af programmel m.m. Der kan også trækkes på det, man planlægger at bygge omkring de to IT-fyrtårne.

Der vil i nogle tilfælde givet være brug for udvikling af specifikt programmel eller tilpasning af programmel til dansk brug. Det bør overvejes, om der skal stilles krav om, at open source-systemer skal kunne byde ind, når offentlige myndigheder, institutioner og virksomheder indhenter tilbud. En øget anvendelse i det offentlige vil øge markedet for open source og dermed også dets potentiale.

For at man kan udveksle data og informationer, er det nødvendigt med diverse standarder. Under katedralmetoden har det ofte været den stærkeste udbyder på et område, der har sat en de facto-standard – eller rettere den stærke udbyders produkter er blevet den fælles platform, der arbejdes på. I mange tilfælde som en mere eller mindre lukket standard. Undertiden har

magtspillet mellem producenter givet mindre, men bizarre afvigelser fra standarder med henblik på at tvinge brugerne til at bruge producentens produkt.

En forudsætning for open source er åbne standarder, således at alle kan udvikle programmel, som kan anvendes i et fælles miljø med andet programmel. Det offentlige bør derfor som minimum kræve, at offentlige myndigheder kan kommunikere med programmel, der anvender åbne standarder. Det offentlige kan også have en opgave i at få fastlagt åbne standarder i Danmark og på internationalt plan arbejde for, at standarder bliver åbne og dermed ikke bundet til en eller flere producenter.

Et af de store problemer er softwarepatenter, patenter på algoritmer eller på karakteristiske egenskaber ved software, patenter for hele programmeringsteknikker og omgåelse af patentreglerne ved at indlægge programmer i chips. Det giver også problemer, hvis man får lov til at forbyde reverse engineering af programmel (f.eks. udvikling af Linux-drivere til afspilning af film på DVD).

Til juni vil en revision af patentlovgivningen blive behandlet i EU, og den har til hensigt at tillade softwarepatenter. Det er afgørende, at denne ændring ikke lægger hindringer i vejen for open source.

Hvis en algoritme eller en egenskab eller en teknik bliver patenteret, betyder det, at en enkel virksomhed får et totalt monopol på at bruge den.

Det amerikanske patentsystem er ligeledes en stor trussel imod open source. I modsætning til i Europa tillader man i USA patenter på software og algoritmer. USA's lovgivning og retspraksis på patentområdet stiller i praksis kun meget vage krav til patenter sammenlignet med den tilsvarende danske lovgivning og retspraksis.

I forbindelse med de nuværende WTO-forhandlinger forsøger USA at presse EU til at rette sin softwarepatentlovgivning ind efter den amerikanske.

Problemet er, at patentkontoret i USA tit giver patenter på meget brede og trivielle løsninger. Det bliver groft udnyttet af firmaer, der forsøger at patentere hvad som helst for bagefter at kunne kræve royalties.

Er softwarepatenter en realitet, vil det at skrive software svare til at gå i et minefelt. Det er næsten umuligt ikke at ramle ind i et eller andet obskurt patent uden at vide det. Open source er især sårbar, da det er nemt for patentadvokater at gennemlæse koden med henblik på at finde overtrædelser.

Det er således en stor og vigtig opgave at undgå softwarepatenter i Europa, og det haster. (<http://www.freepatents.org/> og <http://www.opendvd.org/>)

Der ser ud til at være en begyndende politisk opmærksomhed på mulighederne for open source i Europa.

Et opsigtsvækkende fransk lovudkast pålægger statslige og kommunale myndigheder, at anvende open source-programmel. Flere franske ministerier har offentligt støttet tanken om open source-programmel.

Formålet med lovudkastet er at kickstarte netværks-samfundet i Frankrig ved at definere standarder, som gør det attraktivt for myndighederne at gøre tjenester og informationer tilgængelige elektronisk og sikre befolkningen fri adgang via Internettet.

Et andet væsentligt element i lovudkastet er oprettelsen af en statslig myndighed, som skal sikre, at offentlige myndigheder senest den 1. januar 2002 er omstillet til at benytte frit tilgængeligt software. Denne myndighed skal fungere som vejlednings- og tilsynsmyndighed i forbindelse med skiftet fra dyre kommercielle programpakker som MS Office til den gratis software. Lokale myndigheder vil få udepeget kontaktpersoner, som skal være i løbende dialog med brugere af Internettet. Lovudkastet understreger, at den statslige myndigheds beslutninger skal tages efter forudgående konsultationer med internetbrugere. Samtidig forventes det, at open source-programmel bliver en del af den franske lovgivning om officiel certificering af elektroniske signaturer.

EU har ligeledes udtalt en vis interesse for udvikling af open source og en interesse i, at Europa bliver mindre afhængig af amerikansk monopolproduktion.

Muligheden for at formulere og gennemføre en open source-politik/strategi skal ikke kun begrænses til Danmark. Det ville være oplagt at undersøge, om der var mulighed for i første omgang at udarbejde en skandinavisk open source-politik i et samarbejde mellem f.eks. Danmark, Sverige, Finland og Norge. Samtidig kunne dette være afsættet til at forsøge at få formuleret en europæisk open source-politik. Det kan også være konkrete initiativer i en proces, der muligvis allerede er på vej i EU.

Open source skal også indarbejdes som et vigtigt element i regeringens IT-politik.

Det er forslagsstillernes opfattelse, at free software har to vigtige dimensioner. Det kan give alle brugere fordele i deres anvendelse af programmel og IT. Der er imidlertid også en ideologisk og moralsk dimension om, hvordan vi bedst opbygger vores netværkssamfund, og om, hvilke grundholdninger og produktionsstrukturer der er ønskelige. Begge dele bør være centrale i det offentlige arbejde for at fremme frit og åbent programmel.

Oplysninger om fri og åbent programmel kan bl.a. findes på:

<http://www.opensource.org>

<http://www.gnu.org>

<http://www.sslug.dk/artikler/OpenSource.html>

<http://www.inf.cbs.dk/staff/nielsj/undervisning/open-source/litteratur/linux-aug-99.doc>

<http://www.oreilly.com/catalog/opensources/book/toc.html>

Skriftlig fremsættelse

Knud Erik Hansen (SF):

Som ordfører for forslagsstillerne tillader jeg mig herved at fremsætte:

Forslag til folketingsbeslutning om en strategi for udbredelse af open source-programmel i Danmark.

(Beslutningsforslag nr. B 114).

Jeg henviser i øvrigt til de bemærkninger, der ledsager forslaget, og anbefaler det til Tingets velvillige behandling.